

1856-2006

**ФРАНКОВА
БАТЬКІВЩИНА
У ЗБІРЦІ
ІВАНА
ГОНЧАРА**

бібліотека українського мистецтва

uartlib.org

ФРАНКОВА БАТЬКІВЩИНА У ЗБІРЦІ ІВАНА ГОНЧАРА

*Не пора, не пора, не пора
Москалеві й ляхові служити!
Довершилась України
кривда стара, —
Нам пора
для України жити...*

Іван Франко

*Ми мусимо серцем почувати свій ідеал,
мусимо розумом уяснювати собі його, мусимо
вживати всіх сил і засобів, щоб наближуватись
до нього, інакше він не буде існувати і ніякий
містичний фаталізм не сотворить його там,
а розвій матеріальних відносин потопче
і роздавить нас, як сліпа машина.*

Іван Франко

Іван Макарович Гончар уперше доторкнувся до цілющих джерел «Франкової криниці» восени 1939 року, коли брав участь у так званому «визвольному поході» Червоної Армії в Західну Україну. Сформований як український художник у колі національно-романтичної інтелігенції Києва кінця 20-х — початку 30-х рр. ХХ ст., уже відомий молодий скульптор, роботу якого «Тарас-водоноша» (1939) високо оцінив Олександр Довженко і якому влітку того ж таки року позувала для скульптурного портрета Оксана Петрусенко, — він був приголомшений різким контрастом «совецької» ідеологічної пропаганди з реаліями українського буття в Галичині. Через багато років, на схилі літ, він, згадуючи свою участь у «польській кампанії», напише: «Майже все селянство, та й не лише селянство, було національно свідоме, і в кожній хаті, де я бував, то бачив книжечки з історії України чи її культури, а тому й не дивно, що більшість селян були обізнані з своєю історією. Деякі з них досконало знали історію України. Відвідини селянських хат і розмови з селянами переконали мене, що селяни-українці не піддалися колонізації. В кожному селі були різні аматорські гуртки (співочі, драмгуртки, жіночі гуртки, спортивні та ін.), які гуртувалися навколо

«Просвіти» і несли в гущу селян освіту і культуру свого народу. <...> В мене повністю розвіявся той дух уявлення про нещасний, забитий, пригноблений український люд, що стогне під кормигою польських панів-поневолювачів...» (Гончар І.М. Спогади про 1936-1942 рр.).

Незабутніми, але сповненими болем були галицькі зустрічі 1944 року — «визволителі», яких зустрічали хлібом-сіллю на вишиваних рушниках восени 1939 року, прийшли знову, але чому ж треба було і якнайдалі ховати від них ті рушники, і щось робити з собою — цілому народові, що споконвіку населяв благословенні Карпати. Вже на початку 1960-х рр. І.М. Гончар, відвідавши с. Білоберезка на Косівщині, запише, з якою недовірою зустрічали його гуцули, як не можна було допроситися нічого із народного вбрання, — поховали далеко, навіть закопували в землю, щоб зберегти, — бо «совіти» відбирали все. В цю поїздку Іван Гончар придбав у мешканця села Снітовича чудовий вишневий сердак, що став справжньою окрасою його колекції гуцульської ноші (Гончар І.М. Спогади «Як це почалося»).

Серце Майстра вело гірськими стежками, щоби врятувати від фатального нищення самотню культуру горян — чи не пророчими виявилися слова Франка про неминучість загрози національним ідеалам в епоху «розвою матеріальних відносин» (в його часи), уніфікації доби сталінського тоталітаризму і нинішньої тотальної глобалізації, що торкається всіх сфер суспільного життя кожної нації на початку ХХІ століття?

І.М. Гончар добре розумів це в своєму часі. І глибоке усвідомлення власної високої місії єднає його з Каменярем.

Поїздки Івана Гончара в Галичину не були випадковими — вони мали характер справжніх етнографічних

експедицій з чітко окресленою науковою метою і в деяких випадках були безпосередньо пов'язані з ім'ям Івана Франка. Так, він записує у своїх спогадах, пригадуючи осінні мандрівки 1957 року: «Я по визову знову їду до Львова, для перегляду проекту пам'ятника Івану Франку, якого я зробив для Львова» (Гончар І.М. Спогади «Як це почалося». Наскільки нам відомо, пам'ятник за проектом Івана Гончара не був встановлений. — Л.Д.).

Особливо багатою на враження і результативною була галицька подорож 1959 року: «Я на базарі в Косові, куди з усіх гірських гуцульських сіл, як струмки в озеро, з'їжджаються та сходяться гуцули. Той, хто вперше попаде на цей базар, в це безмежно мальовниче, різноманітне середовище гуцулів з їх крамом, який вони привозять сюди, з їх чарівною екзотикою вбрання, той ніколи вже не забуде це видовище. На мене воно зробило таке сильне враження, що я не міг опам'ятатись якийсь час. Все бачене і чує мене окрилювало. Мені хотілося не їздити, не ходити по карпатських селах, а літати, любитись, малювати все, що бачиш перед собою, збирати предмети народного гуцульського мистецтва, малювати. На базарі я вже дещо придбав з народного мистецтва гуцулів. Купив писанок, гуцульський ліжчик та ін. Разом з тим познайомився і довідався в гуцулів, у кого можна дещо купити з старих зразків народного мистецтва, гончарства, різьбарства, мосяжництва, малярства та з гуцульської ноші. <...> Крім збиральництва та малювання мене дуже цікавило гуцульське самобутнє життя, їх побут і мова, звичаї, традиції. Це для мене було справжнє відкриття, хоч під час війни мені в якійсь мірі і доводилося дотикатися як не до самих гуцулів, то принаймні до мешканців Карпат — лемків та бойків — сусідів гуцулів, які в своєму побуті мають багато спільного, але й багато ріжного.

З Гуцульщини я приїхав з великим багажем цікавих книг, малюнків, скарбів народного мистецтва, які стали

основою майбутнього мого домашнього музею». (Гончар І.М. Спогади «Як це почалося»).

Іван Гончар неодноразово підкреслював, що його етнографічна збірка, крім її пізнавального та наукового значення, слугувала підґрунтям для його мистецьких пошуків, була, власне, його творчою лабораторією; а як результат — його доробок в живописі, графіці й скульптурі органічно входив до кожної із регіональних колекцій, і цей синтез професійного і народного мистецтва творив унікальний образ України в сукупності історико-етнографічних зон: Полтавщини, Київщини, Поділля і, — в цьому разі, — Гуцульщини. У фондах Українського центру народної культури «Музей Івана Гончара» зберігається низка живописних робіт Майстра, створених у Галичині — переважно карпатські краєвиди, церкви та народні типи.

Один із томів історико-етнографічного мистецького альбому «Україна й Українці» — «Галичина: Львівщина, Івано-Франківщина й Тернопільщина», — укладений із давніх світлин і додає до колекції народного мистецтва Гуцульщини з її глибокою символікою орнаментики в писанкарстві, дереворізьбленні, вишитті — потужної енергетики гордого духу в поставах гуцулів, витонченого аристократизму галицької еліти, дає реальну картину культурного простору, в якому твориться нація, дає динаміку трансформації цього простору — від селянської нібито «простоти» до елітарності інтелігенції.

Безумовно, справжнім атлантом у цьому просторі є постать самого Франка. І.М. Гончар неодноразово відтворював його скульптурний образ: у бронзі, мармурі, гіпсі. Бронзове погруддя Івана Франка нині бачимо в постійній експозиції УЦНК «Музей Івана Гончара» в залі творчої спадщини митця.

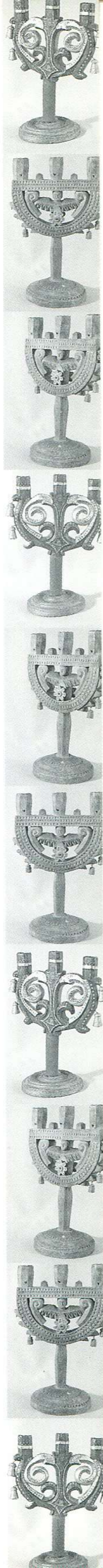
Про І.М. Гончара і його дивовижну хату-музей добре знала в Канаді

донька Івана Франка — Ганна Ключко-Франко. Коли влітку 1967 р. вона відвідала Україну, то у неї залишилися такі враження: «У Києві я тільки 6 днів. <...> Оглянула музей українського народного мистецтва в особняку скульптора Івана Гончара. Він же різьбив скульптуру молодого Шевченка, і його робота послужила зразком для пам'ятника у Вашингтоні. Гончар широко відомий і як автор скульптур Лесі Українки, Миколи Лисенка. Але те, що я побачила у його власній майстерні, перевершило мої сподівання. Який діапазон творчих зацікавлень, яка оригінальність виконання, як глибоко продумана передача в скульптурі почуттів, волі й характеру людини!.. А музей картин, одягу, речей, писанок. То справді плід величезного колекціонування, апофеоз любові до народного мистецтва» (Ключко-Франко Г. Тепло рідного краю // Літературна Україна. — 1967. — 1 серпня).

Цей апофеоз Любові — до свого рідного, до свого народу — у творчих візіях двох Іванів, — Франка й Гончара, — споріднює їх і ставить в один ряд із тими Володарями в царстві Духу, на яких трималася і нині тримається стражденна і прекрасна земля України.

*Лідія ДУБИКІВСЬКА,
завідувач відділом архівів
УЦНК «Музей Івана Гончара»*

МАРІЯ КОВАЛЬЧУК.
СКУЛЬПТУРА «КНЯЗЬ І КНЯГИНЯ».
Середина ХХ ст.

ДИВОЧЕ ВБРАННЯ.
Кінець XIX — початок XX ст.

ІКОНА «ПОКЛОНІННЯ ПАСТУХІВ».
Друга половина XVII ст.

1

2

3

4

ПОЯС ЧОЛОВІЧИЙ — «ЧЕРЕС».
Перша половина ХХ ст.

ВАСИЛЬ ШОСТОПАЛЕЦЬ.
ГОРЩИКИ-ДВІЙНЯТА. 1872 рік.

КАПЕЛЮХ ЧОЛОВІЧИЙ — «КРИСАНЯ».
Перша половина ХХ ст.

СВІЧНИК-ТРІЙЦЯ.
Початок XX ст.

ПОЯС ТКАНИЙ.
Перша половина ХХ ст.

ПАСКІВНИЦЯ. Фрагмент.
Друга половина ХХ ст.

КЕПТАР. Фрагмент.
Перша половина XX ст.

ГЛЕК.
Середина XX ст.

ІКОНА «БОГОРОДИЦЯ З ДИТЯМ».
Друга половина ХІХ ст.

МАРІЯ КОВАЛЬЧУК.
СКУЛЬПТУРА «ТРИ ВЕРШНИКИ».
Друга половина ХХ ст.

ТАБІВКА.
1929 рік.

ІКОНА ДВОДІЛЬНА «ТРОЄ СВЯТИХ (?),
«СВ. ІЛЛЯ НА КОЛІСНИЦІ». ХІХ ст.

ФРАНКОВА БАТЬКІВЩИНА У ЗБІРЦІ ІВАНА ГОНЧАРА

до 150-ї річниці з дня народження Івана Франка

Набір із 16 подарункових листівок
із фондів УЦНК «Музей Івана Гончара»

Спільний проект

Українського центру народної культури «Музей Івана Гончара»

вул. Івана Мазепи, 29, Київ

Тел./факс: (044) 288-92-68

E-mail: honchar_museum@ukr.net

Громадської організації «Фонд Івана Гончара»

вул. Івана Мазепи, 31, Київ

Тел./факс: (044) 501-78-07

E-mail: honcharfund@ukr.net

Приватного підприємства «Верещинські»

вул. Івана Мазепи, 31, Київ

Тел./факс: (044) 501-79-19

За фінансової підтримки родини Григорія, Ірини,
Ольги й Оксани САДОВИХ та ЗАТ «ОБОЛОНЬ»

Автор ідеї, керівник проекту

Упорядник, відповідальний редактор

Текст

Комп'ютерний набір, редагування,
коректура

Світлини

Художнє оформлення

Комп'ютерний макет

Переклад англійською

Кольорокорекція

Ірина САДОВА

Ігор ПОШИВАЙЛО

Лідія ДУБИКІВСЬКА

Юлія ПАТЛАНЬ

Станіслав ПОТАНІН,

Ігор ПОШИВАЙЛО

Володимир ЮРЧИШИН

Олексій БАЗИЛЕВИЧ

Олександр ТЕРЕХ

Ольга ВАЩЕВСЬКА

© УНЦК «Музей Івана Гончара», 2006

© ГО «Фонд Івана Гончара», 2006

Друк: поліграфічна фірма «Оранта»

вул. М. Кривоноса, 2Б, Київ, тел. (044) 248-46-47

**МУЗЕЙ
ІВАНА
ГОНЧАРА**

Український Центр Народної Культури

В оформленні обкладинки використані фрагменти ікони «Поклоніння пастухів».
Друга половина XVII ст. Перев'ятичі, Сокальський р-н, Львівська обл.

**ФРАНКОВА
БАТЬКІВЩИНА
У ЗБІРЦІ
ІВАНА
ГОНЧАРА**

